

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) [www. economy.nayka.com.ua](http://www.economy.nayka.com.ua) | № 5, 2020 | 28.05.2020 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.5.92](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.5.92)

УДК 339.9 (477.87)

Є. А. Ерфан,
к. е. н., доцент, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID ID: 0000-0001-7342-6174
М. Т. Заяць,
аспірант, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID ID: 0000-0002-0120-6284

ОЦІНКА ВПЛИВУ ФАКТОРІВ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ НА ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ КРАЇНАМИ ЄС ТА УКРАЇНОЮ

E. Erfan
PhD in Economics of the State Higher Education Institution
Uzhgorod National University
M. Zayats
Postgraduate student of the State Higher Education Institution
Uzhgorod National University

ASSESSMENT OF THE IMPACT OF FREE TRADE ZONE FACTORS ON CROSS-BORDER COOPERATION BETWEEN EU COUNTRIES AND UKRAINE

Стаття присвячена оцінці впливу факторів зони вільної торгівлі на транскордонне співробітництво між країнами ЄС та Україною. Авторами висвітлено поняття «зони вільної торгівлі» та розглянуто економічний вплив Поглибленої та Всеохоплюючої Зони вільної торгівлі на транскордонне співробітництво із Європейським Союзом в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Проаналізовано структуру експорту України до ЄС та імпорту з ЄС, проведено порівняльний аналіз із структурою експорту та імпорту Україна-ЄС. Показано, що утворення Спеціальних економічних зон (СЕЗ) в прикордонних регіонах сприяє залученню інвестицій і посилює значимість вектора транскордонного співробітництва, і таким чином, його позитивного впливу на економіку країни в цілому. Висвітлено позитивні переваги введення ПВЗВТ для структурної перебудови економіки України. Наголошено на необхідності виконання ряду додаткових вимог з внутрішнього контролю власної продукції для подальшого поглиблення співробітництва з ЄС. Запропоновано нові шляхи вирішення серйозних проблем у галузі захисту українських виробників через встановлення методів тарифного регулювання. Зазначено стримуючі фактори, які характеризуються певними кількісними і якісними обмеженнями в сфері торгівельних відносин між обома сторонами. В кінцевому рахунку це має призвести до перепрофілювання економічного виробництва на інноваційний лад або закриття неконкурентоспроможних підприємств у випадку неможливості їх

переорієнтації в сучасних ринкових умовах. Підкреслено, що транскордонне співробітництво як особлива економічна категорія спрямоване на активізацію міждержавної інтеграції та інтенсифікацію транскордонних зв'язків в межах прикордонних регіонів.

Проаналізовано розвиток транскордонного співробітництва між Україною та країнами Європейського Союзу, а також представлені результати дослідження впливу зони вільної торгівлі на конвергенцію економічного простору країн. Розкрито сутність, особливості й характер даного процесу.

The article is devoted to the assessment of the impact of the factors of the free trade zone on cross-border cooperation between the EU countries and Ukraine. The authors cover the concept of "free trade area" and consider the economic impact of the free trade area on cross-border cooperation with the European Union in the framework of the Association Agreement between Ukraine and the EU.

The structure of Ukraine's export to the EU and import from the EU has been analyzed, a comparative analysis with the structure of Ukrainian and EU export and import has been made. It is shown that the formation of Special economic zones (SEZ) in border regions promotes investment and enhances the importance of the vector of cross-border cooperation and, therefore, its positive impact on the country's economy as a whole. The positive advantages of the FTA introduction for the structural rebuilding of Ukraine's economy are highlighted. It is emphasized at the necessity to meet a number of additional requirements for internal control of own products in order to further deepen cooperation with the EU. New ways of solving serious problems in the field of Ukrainian manufacturers' protection by means of methods of tariff regulation establishment have been suggested. The restraining factors characterized by quantitative and qualitative restrictions in the sphere of trade relations between both sides have been specified. Eventually, this fact has to lead to the re-profiling of economic production in an innovative way or the closure of uncompetitive enterprises in case of impossibility of their re-orientation in modern market conditions. It is highlighted that cross-border cooperation as a special economic category is aimed at the activation of interstate integration and strengthening of trans-border connections in the framework of cross-border regions. The expedience of mutual trans-border market formation which is assigned to remove obstacles arising towards competitive advantages' obtaining due to timely actual information and experience exchange for providing of information infrastructure development, in particular cross-border and trans-border territories, informing business circles and public at large on issues of cross-border cooperation and establishing feedback as well. The article deals with the development of cross-border cooperation between Ukraine and the European Union countries and the results of the study of the free trade zone's impact on the convergence of the economic space of countries are presented as well. The essence, features and character of this process are revealed.

Ключові слова: *фактор; вільна торгівля; транскордонне співробітництво; конвергенція; економічний простір.*

Key words: *factor; free trade; cross - border cooperation; convergence; economic space.*

Вступ. На сьогоднішній день вектор України спрямований на євроінтеграцію, яка опирається на здійснення глибоких системних перетворень у державі, панування в ній демократії та верховенства права, модернізацію політичної системи для захисту прав людини, формування цілісної демократичної ідентичності українського суспільства, поширення сучасних технологій політичного та економічного менеджменту, закріплення України як конкурентоспроможного та інвестиційного привабливого учасника глобальної економіки.

Входження України до об'єднаної європейської спільноти детермінувало необхідність розв'язання низки внутрішньополітичних проблем, формування стратегій інноваційного соціально-економічного поступу, розробка оптимальних та ефективних підходів до формування зовнішньої політики, спрямованих на зміцнення позицій України в Європі й світі, модернізації освітньої і науково-технічної галузей, активізації людського капіталу тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання активної політичної співпраці та економічної інтеграції, доступ до внутрішнього ринку ЄС є надзвичайно важливими для української економіки та цікавими для досліджень вченими-економістами. У працях Безрукова Н.В. проаналізовано інвестиційні аспекти взаємодії України та Європейського Союзу [1], досліджено зміни режимів зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС внаслідок дії Угоди про асоціацію у публікаціях Шамборовського Г. О. [2], теоретичні засади та практичні аспекти зовнішньоторговельних відносин між Україною та ЄС в межах створення Зони вільної торгівлі є предметом вивчення Рибаквої Т.О. [3], розглянуто економічний вплив глибокої та всеосяжної зони вільної торгівлі із Європейським Союзом в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у дослідженні Сюта С. [4]. Разом з тим недостатньо досліджено питання впливу зони вільної торгівлі на транскордонне співробітництво, і тому дана тематика є актуальною для дослідження.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження - дати оцінку впливу зони вільної торгівлі на транскордонне співробітництво України з країнами ЄС. Показати ріст можливостей інноваційного розвитку прикордонних регіонів і активізацію їх зовнішньоекономічної діяльності при наявності відповідних преференцій.

Виклад основного матеріалу.

Активна конвергенція України у світовий економічний простір має вкрай важливе значення у розвитку вітчизняної економіки, саме тому Україна зацікавлена у створенні сприятливого середовища, яке полегшить доступ до зовнішніх ринків, а також забезпечить стабільні торговельні потоки на базі стійкого підвищення конкурентоспроможності українського виробництва.

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом є новим щаблем у розвитку економічних відносин, що спрямований на створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) Україна – ЄС і поступову інтеграцію України до внутрішнього ринку Євросоюзу.

Після тривалого процесу ратифікації 1 вересня 2017 року Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності у повному обсязі. Угодою передбачено “запровадити умови для посилення економічних та торговельних відносин, які вестимуть до поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС, у тому числі завдяки створенню поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі, як це визначено у Розділі IV (“Торгівля і питання, пов’язані з торгівлею”) цієї Угоди, та підтримувати зусилля України стосовно завершення переходу до діючої ринкової економіки, у тому числі шляхом поступової адаптації її законодавства до *acquis* ЄС” [5, с.9].

Для реального оцінювання впливу ЗВТ на ТКС розглянемо поточний стан торгівлі між двома блоками та торговельні показники, визначивши, які порівняльні переваги має Україна щодо ЄС і за якими групами товарів можлива переорієнтація торгівлі.

У 2019 році обсяги зовнішньої торгівлі товарами в Україні зросли. Загальна вартість українського товарного експорту склала 50,1 млрд. доларів США (або 44,6 млрд. євро), що на 5,8% вище, ніж у попередньому році. Імпорт товарів до України зріс упродовж року на 6,3%, що становило 60,8 млрд. доларів США (або 54,1 млрд. євро). Ця динаміка відображена на Рис.1.

За результатами 2019 року сальдо зовнішньої торгівлі товарами виявилось негативним «мінус» 10,7 млрд. доларів США (або «мінус» 9,5 млрд. євро). У 2019 році ЄС-27 [8] також наростив обсяги міжнародної торгівлі товарами, при цьому темпи зростання експорту випереджали приріст імпорту: експорт збільшився на 3,5% до 2,032 млрд. євро, імпорт – на 1,3% до 1,932 млрд. євро. Сальдо зовнішньої торгівлі товарами склалося позитивне – «плюс» 200,3 млрд. євро. Понад 60% загального обсягу експорту товарів за межі Євросоюзу здійснювали 4 країни: Німеччина (29,6%), Франція (11,6%), Італія (11,0%) та Нідерланди (10,3%).

**ДИНАМІКА ОБСЯГІВ УКРАЇНСЬКОГО ЕКСПОРТУ ТА ІМПОРТУ ТОВАРІВ
У 1996 - 2019 РОКАХ, (млн. дол. США)**

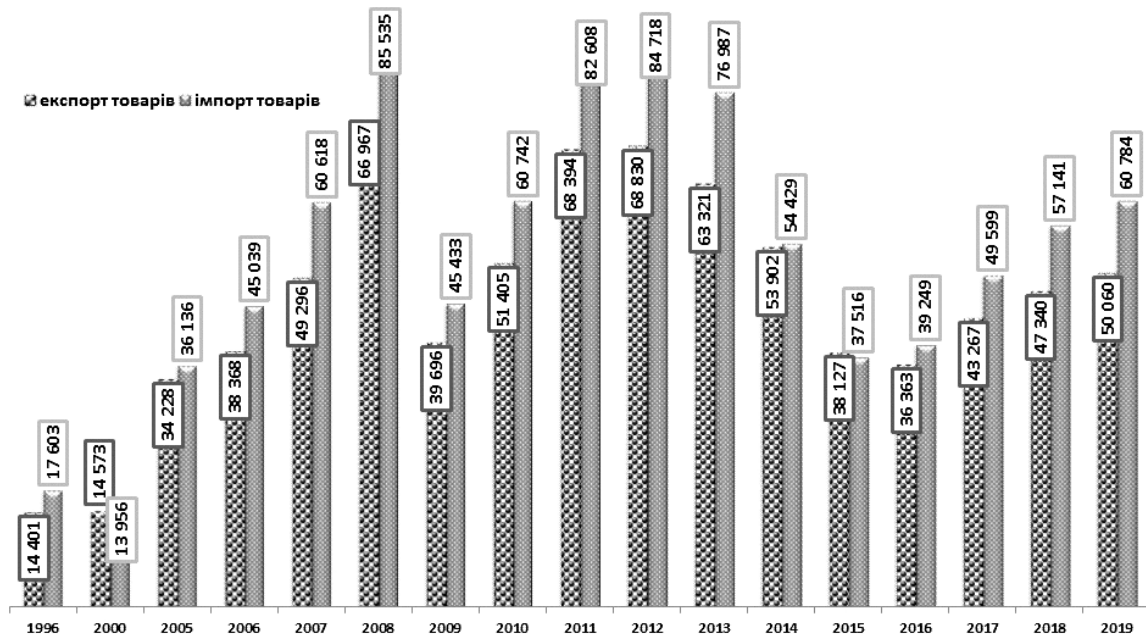

Рис. 1. Динаміка обсягів українського експорту та імпорту товарів у 1996-2019 роках [6]

Як і у попередні роки, у 2019 році у вітчизняному експорті переважала сировинна продукція – близько 70%. До ТОП-3 нашого сировинного експорту належать: чорні метали – 20,5% від загальної вартості експорту, зернові культури – 19,2%, олії рослинні – 9,5%, всього аграрна продукція складає 44,3%.

Як видно з Табл.1, український експорт переважно є сировинним. Питома вага товарів з високою часткою доданої вартості в нашому експорті залишається низькою, зокрема частка експорту товарів групи «Машини, обладнання та механізми» склала 8,9% проти 9,8% роком раніше. Основними позиціями імпорту до України були машини та обладнання (21,9%), паливні ресурси (21,4%), а також продукти хімічної промисловості (12,3%) [6].

Однією з основних причин такого відставання є той факт, що реальний ВВП країни знизився з 1991 року до сьогодні на 40%. Це пов'язано не лише з повільними темпами його зростання, а й з регулярними економічними кризами, які трічі за останні 20 років спустошували національні фінанси.

**Таблиця 1.
Структура експорту та імпорту України та ЄС, [6]**

Україна		Європейський Союз	
Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт
Аграрна продукція – 44,3%	Аграрна продукція – 9,5%	Аграрна продукція – 7,6%	Аграрна продукція – 6,1%
Недорогоцінні метали – 20,5%	Недорогоцінні метали – 6,0%	Паливно-енергетична продукція – 4,9%	Паливно-енергетична продукція – 18,7%
Мінеральні продукти – 9,7%	Мінеральні продукти – 21,4%	Інші промислові товари – 22,7%	Інші промислові товари – 24,5%
Машини та обладнання – 8,9%	Машини та обладнання – 21,9%	Машини та обладнання – 40,8%	Машини та обладнання – 32,8%
Продукція хімпрому – 3,9%	Продукція хімпрому – 12,3%	Продукція хімпрому – 19,3%	Продукція хімпрому – 12,1%
Текстильні матеріали – 1,7%	Текстильні матеріали – 3,9%	Непродовольча сировина – 2,6%	Непродовольча сировина – 4,2%
Транспортні засоби – 1,8%	Транспортні засоби – 10,1%	–	–
Деревина і вироби з неї – 2,8%	Полімерні матеріали і пластмаси – 5,9%	–	–
Інше – 6,4%	Інше – 9,0%	Інше – 2,1%	Інше – 1,6%

Співставлення темпів приросту економіки України з показниками валютного курсу національної валюти вказує на негативні наслідки сировинної орієнтації економіки: 1) усі кризи в Україні відбувалися при падінні світових цін на сировину; 2) економіка України і її валюта не змогли протистояти жодній сировинній рецесії; 3) стійкість української валюти спостерігалася виключно за умов зростання цін на сировину [7].

Переорієнтація економіки на інноваційний лад і випуск продукції з високою доданою вартістю залишається основним викликом для майбутнього економіки України.

Прискоренню інтеграційних процесів української економіки в умовах розширення глобалізації та регіоналізації міжнародної співпраці сприятиме розвиток транскордонного співробітництва регіонів України, в першу чергу у інноваційно-інвестиційній сфері, що відкриває нові можливості для активізації господарської діяльності в прикордонних областях і підвищення їх конкурентоспроможності.

В системі міжнародних економічних відносин ТКС займає ключове місце як форма міждержавної інтеграції та інтенсифікації зв'язків прикордонних регіонів. Тим не менше, хоча дана форма співробітництва і набула суттєвого розвитку у вигляді еврорегіонів, без додаткових законодавчо закріплених утворень в прикордонних регіонах, таких як спеціальні економічні зони, території пріоритетного розвитку, технопарки, безмитні зони, бізнес-інкубатори, інвестиційний клімат регіону не буде привабливим для іноземних інвесторів.

В той же час наявність таких преференцій у транскордонних регіонах діє стимулюючим фактором для іноземного інвестування, освоєнні та впровадженні нових інноваційних технологій. Механізм дії таких режимів на територіях СЕЗ і ТПР, створених в українсько-польському (СЕЗ «Яворів», СЕЗ «Курортполіс Трускавець», Львівської області; ТПР Волинської області), та українсько-угорсько-словацькому транскордонних регіонах (СЕЗ «Закарпаття») сприяв реалізації ряду інноваційно-інвестиційних проектів із залученням потужних іноземних інвесторів, а саме: «Jabil Circuit, Inc.» (США), «Yazaki Corporation» (Японія), «Eurocar, VW Group» (Німеччина), «Flex Ltd.» (США), «Groclin Group» (Польща), «Forschner Group» (Німеччина), «IndustrieElektrik GmbH» (Німеччина), «Gentherm» (США), «Ungwire» (США, Швеція), «Fischer» (Австрія), «Снежка» (Польща) та інші.

В найближчому майбутньому основним видом продукції сільськогосподарського експорту України до ЄС залишатимуться зернові культури, тому для України важливо закріпити режим вільної торгівлі цим товаром. Цукор, найімовірніше, буде вилучено з угоди з огляду на високий ступінь протекціонізму в галузі з обох сторін.

Україна — один з найбільших світових виробників меду, а також другий (після Китаю) найбільший експортер меду до ЄС. Для експорту меду натурального в рамках ПВЗВТ між Україною та ЄС діє безмитна тарифна квота. Експорт меду з України зріс у 2019 році на 12,7%.

Більшість галузей української промисловості на сьогодні характеризуються позитивною динамікою розвитку, яка переважно визначається сприятливою кон'юктурою на зовнішніх ринках, тобто залежність від зовнішнього попиту на сировинну продукцію не може слугувати основою економічної стратегії розвитку з огляду на волатильність цін на світових товарних ринках.

Розвиток торгівлі продукцією галузей обробної промисловості (наприклад, машинобудівної, легкої та хімічної) ускладнюється через проблеми невідповідності продукції технічним та іншим стандартам, несприятливого інвестиційного клімату та неефективної системи перетину кордону. Поглиблена вільна торгівля з Євросоюзом сприятиме розвитку українського промислового виробництва, адже вона передбачатиме уніфікацію стандартів промислової продукції.

Металопродукція – друга за обсягом група товарів, які експортує Україна. Найбільші проблеми цієї галузі української економіки – застарілі основні засоби, низькі якість і низька валова додана вартість кінцевої продукції. Водночас торгівля металопродукцією обмежена нетарифними бар'єрами, такими як викривлена конкуренція, через надання державної допомоги.

Європейський Союз залишається найбільшим торговельним партнером України з питомою вагою торгівлі товарами близько 42% від загального обсягу зовнішньої торгівлі України. Товарообіг між Україною та ЄС після відкриття зони вільної торгівлі постійно зростає. За результатами січня-жовтня 2019 року обсяги зовнішньої торгівлі товарами між Україною та ЄС у порівнянні з аналогічним періодом 2018 року збільшилися на 7,1%, експорт зріс на 6,1%, а імпорт – на 7,9%.

Україна виходить на ринок ЄС з новими товарами, серед яких все більшу частку починають займати товари з високим ступенем обробки. Кількість українських компаній, які здійснюють експорт товарів до держав-членів ЄС також постійно зростає. Так, якщо у 2017 році їх кількість склала 14 136 компаній, за результатами 2018 року - 14 715 компаній, а у 2019 році – 14 545 компаній.

Для окремих, товарних груп Україна застосовує поступове зменшення ввізних мит для імпорту походженням з ЄС в рамках зони вільної торгівлі між Україною та ЄС протягом перехідних періодів – від 3 до 10 років [8].

Зона вільної торгівлі дала поштовх інтеграції з Європейським законодавством та стала додатковою можливістю для експорту для багатьох виробників. Однак, попри очевидні успіхи, серйозною залишається проблема захисту українських виробників. В той самий час, в ЄС використовують доступні інструменти захисту внутрішнього ринку, зокрема через тарифне регулювання імпорту. Так, рівень митного обкладання імпортової

готової продукції в ЄС більший за рівень ставок мита на сировину в 7,7 рази. Це говорить про те, що Україна й надалі залишається в якості постачальника сировини, а не продуктів з високою доданою вартістю.

Можна вважати, що потенційними перевагами ПВЗВТ для України є:

- безмитний доступ до одного з найпотужнішого та найбільшого ринків світу для більшості української продукції (з першого року дії Угоди ЄС скасував увізні мита з більшості товарів (99% тарифних ліній);
- рівні умови конкуренції та нарощування обсягів експорту до ЄС;
- підвищення стандартів якості та безпечності української продукції, в тому числі і на внутрішньому ринку;

- створення українських брендів, які будуть легко впізнавані в усьому світі;
- розширення номенклатури товарів та послуг на внутрішньому ринку України;
- підвищення попиту на вітчизняну продукцію, в тому числі на ринках третіх країн, у зв'язку із впровадженням європейських стандартів;
- поліпшення структури вітчизняного експорту у бік зменшення сировинної складової та збільшення частки високотехнологічних товарів з високою долею доданої вартості, виробленої в Україні.

Для подальшого розширення співробітництва з ЄС необхідно виконати наступне:

- посилити вимоги щодо безпечності продукції тваринництва;
- підвищити контроль якості готових харчових та інших продуктів, в тому числі органічної продукції;
- створити на внутрішньому ринку України систему контролю за безпекою продуктів харчування, яка б відповідає європейській;
- прискорити зближення законодавства України та ЄС в плані санітарних та фітосанітарних заходів;
- працювати над зближенням регуляторних систем України та ЄС, що веде до суттєвого зниження нетарифних бар'єрів;
- удосконалити митне регулювання, що сприятиме зниженню адміністративних бар'єрів при перетині товаром кордону України;
- поступово гармонізувати систему технічного регулювання України та ЄС як на рівні загальних правил, так і на рівні технічних регламентів і стандартів для окремих видів товарів;
- розробляти сучасні методи ефективного просування нових продуктів на ринок ЄС (нові бізнес-можливості, просування актуальної інформації через Website).

Щодо негативних наслідків угоди, то найбільш суттєвим з них буде закриття неконкурентоспроможних підприємств, у випадку неможливості переорієнтування останніх в нових конкурентних умовах.

Висновки.

Перебудова економіки України із сировинно орієнтованої в потужну інноваційно налаштовану економіку можлива у випадку створення належних законодавчих умов для захищеності інвестицій, зацікавленості іноземних інвесторів реалізовувати виробництво на території України. Досвід показує, що інвестиційний клімат краще розвивається в прикордонних регіонах.

Важливим завданням, необхідним для доступу України на ринки ЄС, є активний розвиток інноваційних галузей виробництва: машинобудування, ракетно- і літакобудування, електронної і електротехнічної, хімічної, фармацевтичної галузей. Крім того, важливого значення набуває розширення експорту послуг, в першу чергу, науково-технічних, міжнародного туризму, експедиційних тощо.

Потужний прогрес в розвитку інноваційного напрямку дає транскордонне співробітництво при наявності СЕЗ на території прикордонного регіону, оскільки

транскордонний простір утворює спільний транскордонний ринок, який інтегрує в одне ціле всі економічні підсистеми транскордонного регіону. Наявність такого простору дозволяє всім суб'єктам господарської діяльності, які діють з різних сторін кордону, отримувати своєчасні сигнали про наявність відповідних ніш в різних частинах транскордонного простору, що ефективно впливає на вирівнювання пропорцій економічного розвитку з різних сторін кордону (прикладом може слугувати СЕЗ «Закарпаття»).

Конвергенція у транскордонному просторі, окрім формування спільного транскордонного регіону, що розвиває транскордонний ринок, виступає основною умовою підвищення рівня інституціоналізованості транскордонного регіону і сприяє залученню додаткових інвестиційних ресурсів у його розвиток. Тим самим, конвергенція запускає процес зближення рівнів розвитку сусідніх регіонів різних країн, чим відіграє ключову роль у формуванні та розвитку прикордонних територій.

Інтеграція України у світовий економічний простір відіграє важливу роль у розвитку економіки, тому що дає змогу вітчизняним товарам бути присутніми на нових ринках, збільшуючи виробництво товарів і послуг в Україні та їх експорт. Зняття кількісних та якісних обмежень щодо руху товарів, адаптація законодавства до вимог висококонкурентного середовища вимагає від виробників модернізації виробництва, змушує їх виготовляти продукцію, яка відповідає європейським стандартам якості, та бути ефективними управліннями.

Список літератури.

1. Безрукова Н. В. Взаємодія Україна – ЄС: інвестиційний аспект / Н. В. Безрукова, В. А. Свічкарь // Бізнес Інформ. – 2016. – № 9. – С. 15-22.
2. Шамборовський Г. О. Зміни режимів зовнішньої торгівлі внаслідок Угоди про асоціацію між Україною та ЄС / Г. Шамборовський // Проблеми і перспективи економіки та упр. – 2016. – № 3. – С. 40-46.
3. Рибаківа Т.О. Зовнішньоторговельні відносини між Україною та Європейським Союзом в рамках створення Зони вільної торгівлі / Т. О. Рибаківа // Екон. Вісн. Ун-ту Переяслав-Хмельниць. Держ. Пед. Ун-т ім. Г. Сковороди. – 2017. – Вип. 32/1. – С. 185-193.
4. Зона вільної торгівлі України з ЄС: наявні результати та перспективи для регіонального торговельного співробітництва / С. Сютя // Наук. Вісн./Одес. Нац. Екон. Ун-т. – 2018. – № 3. – С. 153-165.
5. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (Президент України П.Порошенко та керівництво Європейського Союзу і глави держав та урядів 28 держав – членів ЄС). Урядовий портал. – <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/evropejska-integraciya/ugoda-pro-asociaciyu>
6. Міжнародна торгівля товарами в Україні та Євросоюзі. Підсумки 2019 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analityka/mizhnarodna-torgivlya-tovaramy-v-ukrayini-ta-eyvrosoyuzi-pidsumky-2019-roku>
7. Кораблін С.О. Україна: економічна нестійкість та вади сировинної спеціалізації. // Вісн. НАН України, 2017. – № 10. – р.10-21.
8. Закон України “Про ратифікацію Угоди у формі обміну листами між Україною та Європейським Союзом про внесення змін до торговельних преференцій щодо м'яса птиці та переробленого м'яса птиці, передбачених Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони”, № 345-IX від 05.12.2019, Відомості Верховної Ради (ВВР), 2020, № 14, т. 80. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/345-20>
9. Офіційний сайт Євростат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/statistics-a-z/abc>

References.

1. Bezrukova, N. V. and Svichkar, V. A. (2016), “Ukraine-EU interaction: investment aspect”, *Biznes Inform*, vol.9, pp. 15-22.
2. Shamborovskyi, H. O. (2016), “Changes in foreign trade regimes as a result of the Association Agreement between Ukraine and the EU”, *Problemy i perspektivy ekonomiky ta upravlinnia*, vol.3, pp. 40-46.
3. Rybakova, T. O. (2017), “Foreign trade relations between Ukraine and the European Union in the framework of the Free Trade Area”, *Ekonomichnyj visnyk universytetu Pereiaslav-Khmel'nyts'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu im. H. Skovorody*, vol. 32/1, pp. 185-193.
4. Siuta, S. (2018), “Ukraine’s free trade zone with the EU: current results and prospects for regional trade cooperation”, *Naukovyj visnyk Odes'koho natsional'noho ekonomichnoho universytetu*, vol.3, pp.153-165.
5. Government portal (2014), “Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other (President of Ukraine Poroshenko and the leadership of the European Union and the Heads of State and Government of the 28 EU Member States)”, available at: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/evropejska-integraciya/ugoda-pro-asociaciyu> (Accessed 25 April 2020).
6. Economic discussion club (2020), “International trade in goods in Ukraine and the EU. Results of 2019”, available at: <http://edclub.com.ua/analityka/mizhnarodna-torgivlya-tovaramy-v-ukrayini-ta-eyvrosoyuzi-pidsumky-2019-roku> (Accessed 05 April 2020).
7. Korablin, S.O. (2017), “Ukraine: economic instability and shortcomings of raw material specialization”, *Visnyk NAN Ukrainy*, vol.10, pp. 10-21.
8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2019), The Law of Ukraine “On ratification of the Agreement in the form of an Exchange of Letters between Ukraine and the European Union amending the trade preferences in poultrymeat and processed poultrymeat provided for in the Association Agreement between Ukraine, of the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/345-20> (Accessed 22 April 2020).
9. The official site of Eurostat (2020), available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/statistics-a-z/abc> (Accessed 15 March 2020)

Стаття надійшла до редакції 20.05.2020 р.